

BÜNTETŐJOGÁSZ AZ IGAZSÁGTÉTELRŐL

MAGYAR VENDETTA?

Az emberek józan igazságérzete azt követeli, hogy az előző rendszer veszteseit kárpótolják, bűnöseit pedig felelősségre vonják. Ez a kiindulópontja az igazságtételnek, melynek egyik szelete a Zétényi-Takács-törvény. A törvényt a Parlament elfogadta, de még nem érvényes, mivel nem írta alá sem a Ház elnöke, sem a köztársasági elnök. A jogszabályt – Göncz elnök kérésére – most az Alkotmánybíróság teszi nagyító alá. A törvénnyel kapcsolatos állásfoglalások többségében keverednek a szakmai és a politikai érvek. A büntetőjogász véleményére voltunk kíváncsiak, mikor dr. Nagy Ferenc kandidátust, a JATE docensét kérdeztük a Zétényi-Takács-törvényről.

– Az 1944. december 21. és 1990. május 2. közötti politikai okból nem üldözött gyilkosság, halált okozó súlyos testi sértés és hazaárulás tetese ismét bíróság elé állítható. A visszamenőleges igazságszolgáltatás mennyire általános a nemzetközi joggyakorlatban?

– Nem gyakori. Például Spanyolországban vagy Portugáliában, ahol a diktatúrából a demokrácia útjára léptek, a nyugalmat és jogbiztonságot amnesztia kibocsátásával próbálták elérni, nem utólagos felelősségre vonással. A németekre hivatkoznak, hogy többször megváltoztatták az elévülés határidejét, de egyik esetben sem úgy, mint a magyar jogszabály. A németek a még le nem járt, a még be nem állt elévülési határidőt hosszabbították meg, nem pedig a már lejártat nyitották meg, évtizedek után. A német gyakorlat összeegyeztethető a jogállamiság gyakorlatával, a magyar megoldás viszont aggályos.

– A kelet-európai országok hasonló úton járnak. Lengyelországban például minden, politikai okból nem üldözött „sztálinista bűntett” elővehető, a Cseh és Szlovák Köztársaságban a feddhetetlenségi tör-

vény alapján bizonyos tisztségeket nem tölthetnek be az elmúlt rendszerben szerepet vállalók. Az igazságtétel ithoni megoldása szabályozza, a bűncselekmények mely köre tárgyalható újra, mégis magyar vendettaként emlegetik. A Zétényi-féle törvényt Alkotmányba ütközőnek tekintik, mert az alaptörvény kimondja: senkit nem lehet büntetni olyanért, ami az elkövetés idején nem volt bűncselekmény.

– Ezt az elvet nem sérti a Zétényi-törvény, mert az abban kiemelt bűncselekmények az elkövetéskor is bűnnek számítottak.

– Az elévülés e tettek esetében, Zétényi úr szerint, nem érvényes, hiszen elkövetőiket politikai okból nem üldözték, azaz az elévülés nyugvásáról van szó.

– Ismert, hogy az *elévülés büntethetőségi akadályt jelent*: amennyiben a törvényben megjelölt időtartam eltelik, akkor az adott ügyben nem lehet az eljárást lefolytatni és a felelősségre vonást érvényesíteni. Az elévülés alapvetően jogbiztonsági kérdés. Tehát sem a társadalmat, sem az érintetteket nem lehet hosszú ideig bizonytalanságban tartani a tettet és a felelősségre vonásokat illetően. Hosszú idő eltelté után a bizonyítékok elesnek, a tanúk emlékezete elhalványul, így az államnak és az elkövetőnek egyaránt nehéz a bizonyítás. *E törvény azonban nem az elévülés nyugvoása intézményére épít.* Egyszerűen arról van szó, hogy 1990. május 2-án ismét elkezdődik a már korábban, hosszú ideje elévült, említett három bűncselekmény büntethetősége. A büntető törvénykönyv egyébként az elévülés nyugvásának egyetlen esetét említi: a büntetőeljárás felfüggesztésének tartama nem tartozik az elévülés idejébe.

– *Mondhatjuk, hogy három bűncselekmény különleges elbírálásáról van szó?*

– Az emberölés és a halált okozó testi sértés a civilizált népek által elismert jogelvek szerint mindenütt és mindenkor bűncselekmény. A hazaárulás megítélése már problematikus, mert politikai, ideológiai síkra tereli az adott ügyet, pedig nyilvánvaló, hogy nem szerencsés, ha a jog alkalmazói ilyen szempontok alapján ítélik.

– *A törvény Parlament által elfogadott szövegében a hazaárulás minősített eseteiről van szó.*

– Azaz: ha a hazaárulást súlyos hátrányt okozva, állami szolgálat vagy hivatalos megbízatás felhasználásával, háború idején, illetve, (a '89-es módosítás eredményeként) külföldi fegyveres erő behívásával vagy igénybevételével követik el. Az első és utolsó eset bírói megítélése a szubjektív elem túlsúlya miatt problematikus lehet.

– *A törvény által érintettek köre azonban nemcsak emiatt terjeszthető ki szinte akármeddig, hanem azért is, mert a bíróság elé idézhető az is, aki felbujtással, bűnsegéllyel vádolható.*

– Főként a pszichikai bűnsegéd megítélése lehet problematikus, azé, aki hallott, tudott a tettről, s úgymond hallgatólagos támogatásával realizálta a cselekményt. Elvileg az is felelősségre vonható, aki ilyen pszichés módon nyújtott segítséget. További gond, hogy *a törvény szövege egyaránt utal az elkövetéskor és a most hatályos jogszabályra*, így kérdés: a bíróság melyik alapján járjon el.

– *A törvény módosítja a Btk.-t Illeszkedik a hatályos jogszabály szövegébe?*

– Nem, mert például ütközik a Btk. 2. paragrafusával, ami kimondja az elbíráláskori törvény visszaható hatályának tilalmát, mely alól csak akkor van kivétel, ha enyhébben bírálja el a tettet az utólag hozott jogszabály. Nemzetközileg elfogadott jogelv, hogy új büntető törvénykönyv szerint elbírálni a régit csak akkor lehet, ha nem bűncselekmény az a tett, vagy enyhébben bírálható el.

– *Az eljárás hivatalból vagy feljelentés alapján indítható meg. Féltő, hogy „jó magyar szokás” szerint megindul a feljelentősdí?*

– Igen, s az érintettekre rásütik a bélyeget az ismert anekdota, a „volt egy kabátlopási ügye” mintájára.

– *Jogállami eszközökkel lehet-e kezelni a nem jogállami keretekben lezajlott történéseket?*

– A jogállam nem teheti azt, amit maga is elítél. Az alkotmányjogi felülvizsgálat egyik kiindulópontja a jogállami elvekre, követelményekre való hivatkozás. *Tehát egy probléma törvényi szintű szabályozása önmagában nem jelenti azt, hogy jogállami megoldás született.*

Délmagyarország, 1991. november 22.